NECMİ TARKAN

Kartal'da kurulmuş bir tarikat

MA'RİFİYE

Pendik — 1964

Kartal'da kurulmuş bir Tarikat :

MA'RİFİYE

Çok eski devirlerdenberi, hususile Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşundan sonra, bir çok cihangirlerin, büyük hükümdarların, sayısız orduların geçiş yolu üzerinde, Üsküdar'dan sonra ilk konak olan (Kartal), bir buçuk asır önce dini-sosyal bir hareketin kaynağı ve bir tarikatın da kuruluş yeri olmuştur.

Bugün, Kartal'ın bir köşesini kaplıyan bu tarikatin Asitanesiyle Pir ve Şeyhlerinin türbesini ihtiva eden mütevazi iki binanın, son günlerde ilgililer tarafından onarılmıya başlandığı görülmektedir. Bu vesile ile, otuz yıllık bir etüt mahsulü olup tamamlanması yakınlaşan ve üç yüzden fazla tarikati ve şubelerini içine alan (Türk Sosyal Tarihi için malzeme notları: Tarikatler) adlı basılmamış kitaptan son derece özetliyerek bu tarikatin kuruluşundan kısaca bahcedeceğiz.

Tasavvufi mesleklerin, bir takım ayinler ve teşkilâtla organize edilerek tarikat mahiyetine girdiği sıralarda, yani onikinci yüzyılda İslâm dünyasında kurulan bir kaç tarikattan biri olan (Rifâiye), Arabistan'da (Betâyihiye) adı altında gelişirken, onüçüncü yüzyıldan beri, daha Selçuklular zamanında Anadolu'da da (Ahmediye) (1) adı altında yayılmakta idi.

J. von Hammer, bu tarikati Osmanlılar'dan evvel Anadolu'da bulunan tarikatlerin yedincisi olarak saymaktadır (2). Rifâilik bu devirlerde tamamile bâtınî bir mahiyette idi. Ahilik, Babailik ve

---

(1) Bir adı da (Ahmediye) olan (Bedeviye); (Sühreverdiye) şubesi olan (Ahmediye); (Halvetiye)'nin bir kolu olan (Ahmediye); (Nakşibendiye)'nin bir kolu olan (Mücceddediye = Ahmediye) ile Mirza Gulâm Ahmet Kadyani (Ölümü: 1908) tarafından Hindistan'da çok sonraları kurulan (Kadyaniye = Ahmediye), tarikat ve şubeleri bundan tamamen ayrıdır.

(2) Hammer, Osmanlı Devleti Tarihi, Mehmet Ata tercemesi (İstanbul 1913), I. 198 ve Esat Cabir tercemesi, I. 222.

Bektaşilik ile tedahül etmiş bir şekilde yaşıyordu. Rumeli'deki Ahmediye tekkelerinde (Ayin-i Cem)ler yapılıyordu(3).

Hiç bir müsbet ve tarihi esası olmayan tarikat an'anelerine göre, ilk İslâm mutasavvıfı ve ilk tarikat kurucusu sayılan Peygamber Muhammed (580-632)'in adını taşıyan (Muhammediye Tarikati)'nden(4) ayrılmış dört tarikatten dördüncüsü (Aleviye Tarikati) (5) dir. Bunun dallarından yedincisini teşkil eden (Sakatiye Tarikati) (6)nin dallarından üçüncü kolu olan (Cüneydiye Tarikati) (7)nden ayrılmış beşinci Tarikat te (Rifaiye = Betâyihiye = Ahmediye) Tarikati'dir.

---

(3) Abdülbaki Gölpınarlı, Yunus Emre-Hayatı (İstanbul 1936) 53, 267-269, 297-298.

(4) Çok sonra kurulan (Tarikat-i Muhammediye) bu değildir.

(5) Kurucusu Peygamber'in yiğeni ve damadı dördüncü Halife Ali (598-661) sayılmaktadır. Adından istifade edilerek bir çok Şii ve Rafizi mezhep ve meslekler kurulan, hatta Sünni tarikatlerin çoğunun zinciri kendisine eriştirilen Ali de, tabii böyle bir tarikatin kurcusu değildi. (Bakınız: Muhammed bin Ebi-l Kaasım Şehristani, Kitab -el Milel ve Nihl tercemesi, İstanbul, Matbaai Amire baskısı — Haydari-zâde İbrahim, Mezahip ve Turuk-u İslâmiye Tarihi, İstanbul, 1918 — Sırrı-i Giridi, Ara-il Milel, İstanbul 1886 — Yusuf Ziya, Mezhepler ve Şehristani hakkında seri makaleler, İlâhiyat Fakültesi Mecmuası, I. (Kasım 1925 den) V./VI. (Haziran 1927, İstanbul'a) kadar.)

Çok sonraları Ebi Muhammed Şemsettin bin Seyyid-i Alevi bin Afifettin'in kurduğu sanılan (Aleviye Tarikati) de bundan başkadır.

(6) Kurucusu (Seriy-yis Sakati) sayılmaktadır. Sakatiye, bir tarikat olmamakla beraber, sofiyane bir inanışın ifadesi olan bir meslek, bir okuldur. Ancak, Hammer bile onu Anadolu'da yaşayan bir tarikat saymaktadır. (I. 198). An'anede dört kişilik bir nisbet silsilenamesi ile Ali'ye eriştirilmekte ve (Muhâsibiye, Harrâziye, Nuriye, Güneydiye) Tarikatlerinin kendisinden ayrıldığı kabul edilmektedir.

Seriy-yis Sakatî 867 de ölmüştür. (Meşreb-zâde Damadı Şem'i Mehmet Molla, Esmâr -it Tevârih, (İstanbul, taşbasması, 1878) 43 — Fazıl Mehmet Paşa, Şerh-i Ezkâr-ı Mevlâna (İstanbul 1866) 374.

Bağdat'ta Kerh Mahallesinde, Şuniziye Makberesi'nde gömülüdür (İbni Batuta, Tuhfe-tün Nazar fi Garaib -il Emsar ve Acaib-il Esfar, Mehmet Şerif Paşa tercümesi (İstanbul 1914) I. 246 — 1883 yılı Bağdat Salnamesi, (Bağdat 1883) 270.)

(7) Bu tarikatin kurucusu sayılıp (Huceyviri'nin Keşf -el Mahcub'undan naklen, İsmail Hakkı İzmirli, Müstasavvife Sözleri mi? (İstanbul 1923) 89 ve Sadık Vicdani, Kaadiriye Silsilenamesi (İstanbul 1920), 10), tasavvuf âlemin-

Bu arap tarikatinin kurucusu (Seyyid Ahmet Rifâi)nin tasavvufi mesleği sonradan yirmi dört şubeye ayrılmış, bunların çoğunun ayinlerinde ve zikirlerinde, pirleri tarafından bazı değişiklikler yapılarak yarı-müstakil tarikatler mahiyetini almıştır.

Seyyid Ahmet Rifâi'nin hayatı da, her aziz ve veli için sonradan tesis edilen bir menkıbe ve kerametler sisi arkasında kalmıştır.

Türkistan'da (Yeseviye Tarikati)nin kurucusu Ahmet Yesevi (Ölümü: 1166), Bağdat'ta (Kaadiriye Tarikati)nin kurucusu Ab-

---

de ve tarikat an'anesinde (Seyyid- it Taife) denilen Cüneyd-i Bağdadi, Seriyyis Sakati'nin yiğenidir ve onun halifelerinden sayılmaktadır. Zamanında, henüz tarikatlerin kurulmadığı ve büyük bir mutasavvıf olan Cüneyid'in de şüphesiz tarikat kurucusu olmadığı muhakkak olmakla beraber, Sofilik gelişmiş, hatta kendi ifadesile dejenere bile olmağa başlamıştı. Fakat, zamanında, Cüneydiye ile beraber on tarikat bulunduğu kabul edilmektedir.

Bağdat'ta doğmakla beraber aslen İranlı olduğu sanılmaktadır. Tarikat an'anesinde, bir mürşidin, müridine bir bakışla onu Cüneyid derecesinde hakikate eriştireceği inanışı yer bulmuştur, (Hacı Şerif Ahmet bin Ali, Hazihi Risalei Mergube fi Beyan -il Adab -iz Zahiriye ve-l Bâtınıye fi Tarika -til Nakşibendiye -til Hâlidiye, Risâle-i Hâlidiye tercemesi (İstanbul, taşbasması, 1841) 26 ve 45).

Cüneyid, 909/910 yılında ölmüştür (Abdurrahman Şeref, Zübde- tül Kasas, (İstanbul) II. 310 — Şamdâni-zâde Fındıklılı Süleyman, Müri -it Tevarih (İstanbul 1920) I. 266 — Nişancı Mehmet Paşa, Tarih (İstanbul 1873) 57 — Esmar it Tevarih, 44 — İslâm Ansiklopedisi (İstanbul 1945) III. 241 — İbni Hallikân, Vefiyât -il Âyân (İstanbul 1864) I. 151).

Babasının adı Mehmet'tir. (Ahmet Rifat, Mir'at il Makasid fi Def'il Mefâsid (Taşbasması, İstanbul 1876) 28.)

Türbesi çok eskiden beri Bağdat'ta meşhurdur. (İbni Batuta, Rıhle, Şerif Mehmet Paşa tercemesi, I. 246). Ancak Abdülhamit II. tarafından Halep'te ona izafe edilen bir türbe de tamir ettirilmiştir (Tebriknâme-i Milli (İstanbul 1901) 13). İslâm Sofilik âlemindeki şöhreti kadar, Türk mutasavvıfları arasında da, bir çok sofiyane ilhamlara kaynak olmuştur (Abdülbaki Gölpınarlı, Yunus Emre-Hayatı, 65, 100 ve 192).

Pek çok kerametleri rivayet edilir (Feridettin Attar, Mecâlis el-Uşak, Tezkire til- Evliya (Kırım'da 1355 te yazılmış Farisi nüsha) v. 108-109 — Abdurrahman Câmi, Nefehât ül- Üns, Lâmii tercemesi (İstanbul 1873) 131-135 ve metnin pek çok yerlerinde — İmam Kuşeyri, Müntehebat-ı Nafıa-i Kuşeyriye, Abdünnafi tercemesi (İstanbul 1889) 297-298 ve bir çok yerlerde). Son çilehanesi, Mekke'de Cebel il Ahmer'de idi (Eyyup Sabri, Mir'at il-Haremeyn (İstanbul 1884) II. 1144 ve 1150).

dülkaadir Geylâni (Ölümü: 1165) ile muasır olan Seyyid Ahmed Rifâi, Basra ile Vâsıt arasında bulunan ve Vâsıt'a bağlı olan Betâyih'te doğmuştur. Doğum tarihi kesin değildir. En ziyade 1106/7, 1111 ve 1118 yılları üzerinde durulmaktadır(8).

İbni Hallikân'a göre Seyyid Ahmet Rifâi 23 Eylûl 1182 Perşembe günü ölmüş ve çocuğu olmamıştır. Ona mensubiyeti olanlar kardeşinden gelenlerdir(9). Seyyit Ahmet Rifâi Şâfii mezhebinde bir sünni(10) ve rivayete göre bu mezhebin bilgin ve hukukçularından idi. Baba tarafından Ali bin Eba-Talib'e, ana tarafından Eba Eyyub el-Ensari'ye eriştirilmektedir(11).

Rifâiye'den ayrılan ve bir kısmı müstakil tarikatler mahiyetini alan şubelerinin adları umumiyetle bilinmekte ve klâsik tomarlarda bilgi verilmektedir. Bunlardan Türkiye'de bilinenlerin sayısı yirmi üçü bulur.

Bizde bulunan ve (Şamdancıbaşızâde İsmail Şevket) tarafından yazılan küçük bir (Tarikat) nüshası(12) ile, diğer muhtasar bir eser(13) de, başka bir Rifâiye şubesinden (Marûfiye) adile bahsedilmektedir.

---

(8) Mir'at -il Mekaasid, 29 — Filibeli, Tarihi İslâm (İstanbul 1911) II, 573 — İbni Mevâna Sait, Tarikatler makalesi, Yıldız Mecmuası (İstanbul, 1 Ocak 1924) — A. Adil Çokiç, Rifaijje makalesi, Novi Behar Mecmuası (Sarajevo, 15 Nisan 1936) No. 20, S. 276.

(9) İbni Hallikân, Tercemei Vefiyât- il Âyân, (İstanbul 1863) I. 86.

(10) Seyyid Ahmed Rifâi, Kitab el-Bürhan el-Müeyyed li-Sahib il-Meddül-Yed (İstanbul 1886) 8. Seyyid Ahmet Rifâi'nin bu kitaptaki sözleri, kısmen, Mehmet Ali Ayni, Hüccet il-İslâm-İmam-ı Gazâli (İstanbul 1911) 285-286 ve 288 e ve Muallim Naci, Hüküm -ür Rifai adlı eserlerine nakledilmiştir.

(11) Seyyid Ahmet Rifai ve mesleği hakkında daha fazla bilgi için bakınız: Ahmet Rifat, Lügati Tarihiye ve Coğrafiye (İstanbul 1882) IV. 236 — Hocazâde Ahmet Hilmi, Şâzeliye (İstanbul 1900 52-54 — Âli, Künh ül-Ahbar (İstanbul) 61-62 — Abdülhalim Kenan, Ahmed ir-Rifâi, İstanbul 1921 — İsmail Habip, Türk Teceddüt Edebiyatı Tarihi (İstanbul 1926) 395, Tahir Bursalı, Osmanlı Müellifleri, (İstanbul, 1914), I. 150 ve II. 423-424, Dr. Riza Nur, Türk Marihi, (İstanbul 1926) c. X, s. 325 — Abdurrahman Cami, Nefehat il-Üns, Lâmii tercemesi (İstanbul 1873) 610, Abdurrahman Sami, Miyâr-il Evliyâ (İstanbul, 1921) 43 — *İslam Ansiklopedisi*, I. 203-204, V., 238-239, VIII., 246.

(12) Şamdaıcıbaşızâde İsmail Şevket, Tarikat (bendeki tek yazma nüsha) v. 3.

(13) Bandırmalızâde Ahmet Münip, Mir'at ıt-Turuk (İstanbul 1888) 8.

Uzun zaman yapılan araştırmalarda, bu tarikat veya tarikat şubesi hakkında hiç bir bilgi elde etmek imkânı olamamıştı.

Büyük tarikatnamelerde, Tomar-ı Turuk-u Aliye, Sefinei Evliya, Hadika tül-Evliya v.b. gibi bilinen ve tafsilatlı eserlerde ve tomarlarda bu hususta bilgi olmadığı gibi, tek nüshası Fatih Millet Kütüphanesinde ve bir kopyası bizde olan en mufassal ve selâhiyetli eser, hatta bir nevi tarikat kamusu mahiyetinde olan (Tibyan)da da bu tarikatten bahis yoktur(14).

Böylece bilhassa tarikatlerle ilgili salâhiyetli teliferden başka, dolayısı ile alâkalı olabilecek konular üzerinde de durulmuş ve meselâ, vakfiyesi 1374 te tanzim edilmiş olan Akşehir'in (Maruf Köyü)'ndeki Maruf Tekkesi kurucusu Şeyh-i Rabbani Seyyid-il Ârifin Hüsameddin Hasan-el Marufi oğlu Taceddin İbrahim, hatta, Orhan Gazi oğlu Süleyman Paşa kızı Efendizâde Hatun'un lâhdini imal eden Mustafa bin Çomar el-Marufi(15), Edirne'de (Maruf Hoca Mahallesi)'ndeki Maruf Camisi bânisi Maruf Hoca Kadı Ahmet Efendi(16), Şeyh Vaaiz Safi'nin meşhur eseri Reşahat'ın mütercimi ve muhtemelen kendisi de Makşibendi olan Trabzonlu Mehmet Maruf Efendi (Ölümü: 1593)'ye kadar(17) araştırma sınırları içine alınmış, fakat bir sonuca varılamamıştı.

Şimdi burada, Türk sosyal tarihine küçük bir hizmet olarak, bu tarikat hakkında elde edilebilen bilgiyi ilk defa sunarak, Rifâiye'nin bu yirmi dördüncü şubesini bilim âlemine tanıtmış olacağız.

Bizde bulunan yazma, on yedi varaklık küçük bir risaledeki bazı Arapça ve Türkçe (Nutuk)larda geçen (El-Ma'rifi, Feth el-Ma'rifi, Mehemmet Feth el-Maarif, Feth el-Ma'rif, Ma'rifi Mürşid-illah, Feth el-Ma'rif, Mehemmet Feth el-Ma'rif, Feth el-Ma'rifi, Mehemmet Feth el-Ma'rifi, Feth el-Ma'rifi Mehemmet, Mehemmet Ma'rifi, Ma'rifi) ve (Sabit, Sabiti) adları göze çarparak,

(14) Şeyh Kemalettin Hariri, Tibyan -ı Vesail il-Hakayik fi Beyan -ı Selasil it-Teraik, Arapça (Fatih Millet Kütüphanesi, İbrahim Efendi Kitapları, No. 430/431/432 ve bendeki nüsha) I. v. 41, 128, II. v. 51-61.

(15) Rıfkı Melul Meriç, Akşehir Türbe ve Mezarları, Makale: Türkiyat Mecmuası, İstanbul - 1936, c. V., s. 113, 199-200, 204.

(16) Tosyavizade Dr. Rifat Osman, Edirne Rehnüması, Edirne - 1920, s. 29.

(17) Tahir Bursalı, Osmanlı Müellifleri, II., s. 22.

Sehi, Şekayik, Lâtifi, Salim v.b. gibi şuaara tezkirelerinde ve Kâtip Çelebi'nin Keşf el-Zunun fi Esmai il-Kütüp vel-Fünun (İstanbul - 1894, 2 c.), Tahir Bursalı'nın Osmanlı Müellifleri gibi biyoğrafik ve bibliyoğrafik eserlerinde bu iki zat hakkında bilgiye rastlanmayışı üzerine daha yeni zamanlarda araştırmak lüzumu duyuldu. Arapça nutuklardan birinde geçen (Ene r-Rifai) kaydı da (Marûfiye Tarikati) ile bunlar arasında bir münasebet aramağa sevketti. Evvelce Ankara'da tesbit edilen şifahi bir notun hatırlanması, şüpheyi biraz daha artırarak araştırmayı derinleştirmek lüzumu duyuldu.

Böylece bir kaç yerde yalnış olarak (Marûfiye) şeklinde yalnız adı geçen bu tarikatin veya Rifâiye şubesinin Kartal'da kurulduğu anlaşıldı.

Öyleolsa, bu bilgi kırıntıları birleştirilerek, halen bu tarikata ait bazı hususlar ile Pir'in ailesini ve son çocuklarını bulmak mümkün oldu. Evvelâ, tarikatin adının (Marûfiye) değil (Ma'rifiye) olduğu tesbit edildi. Nutuk mecmuasının, tarikatin Piri = Kurucusu ve (Feth el-Maârif) lâkabını taşıyan (Şeyh Seyyid Mehemmet Ma'rifi)nin oğlu ve Asitane'nin ikinci şeyhi (Şeyh Seyyid Sâbit)e ait bulunduğu, hatta muhtemelen kendi elyazısı ile yazıldığı anlaşıldı. Adlar, bazı yerlerde harekelendiği için yalnış veya çeşitli okumak ihtimali de bertaraf edilmiş oldu.

Şimdi, bu konuda, gerek Tarikat Piri'nin incelenen Siyadetname'sinden, Pendik'ten Kartal'a giden istikamette, kasabaya giriş yerinde ve sağ köşebaşında bulunan (Ma'rifiye Tarikati)nin halen mevcut Asitane'sile Aile Türbesi'nden, gerekse Pir'in soyundan olup halen hayatta bulunan ve (Ma'rif-i Sâlis) denilen çok muhterem Seyyid Mehemmet Ma'rifi Yalvaçtorunları'ndan elde edilen bilgiyi özetliyebiliriz:

Ma'rifiye, Rifâiye'nin bir şubesidir. Hem nesep, hem nisbet zincirine göre, Rifâiye'nin diğer tanınmış bir şubesi olan Sayyâdiye'den ayrılmıştır.

1 — Tarikatin Piri olup, yukarıda görüldüğü gibi, kendini aynı kökten gelen bir sözün çeşitli şekillerile adlandıran, fakat en yayılmış şekli (Feth el-Maârif) olan Şeyh Seyyid Mehemmet Ma'rifi, Kartal'da yerleşmiş ve Asitane'sini kurarak, güzel taş bir binada tarikatini yaymış, Mahmut II.'un zamanında, devletin iç

ve dış hadiselerinin pek karışık olduğu bir sırada, 1817 de ölmüştür.

2 — Yerine aynı yılda oğlu Şeyh Seyyid Sâbit geçmiş ve o da 46 yıl gibi uzun bir süre şeyhlik yaptıktan sonra, 6 Mart 1863 Cuma gecesi ölmüştür. Eşi (Enise Hatun)dur ve ayakucunda gömülüdür. Şeyhin ölüm tarihi Hicri 15 Ramazan 1279 gecesine rastlamaktadır(18). Halifelerinden biri Fikri Efendi adında bir zattır.

3 — Yerine üçünü şeyh olarak oğlu (Şeyh Seyyid Mehemmet Ma'rifi-i Sâni) geçmiş ve o da otuz yıla yakın postnişin olarak 1892/3 yılında ölmüştür. Bunun bir kardeşi Şeyh Seyyid Ahmed-i Sayyâd (Ölümü: 1856) (19) ve diğer kardeşi de Şerife Hadiye Hanım (Ölümü: 1889)dır.

4 — Yerine geçen dördüncü şeyh, oğlu (Şeyh Seyyid Hasan Tâ-sin) Efendi'dir ki, Kartal Asitanesi'nin son şeyhi olup 5 Nisan 1927 Salı günü ölmüştür. Otuz beş yıl postnişin olmuştur(20).

Bunun zamanında, yani 1892/3 - 1927 yılları arasında, İstanbul'da ikinci bir Ma'rifi dergâhı, Kasımpaşa'da, Atlamataşı'nda kurulmuş ve buranın şeyhliğini de kardeşi (Şeyh Seyyid Hüseyin Tâ-hâ) Efendi yaparak ikinci tekkenin ilk ve son şeyhi olmuştur.

Ancak, 1890 yılında İstanbul'daki tkekelerin listesini ihtiva eden bir eser(21) de, Kasımpaşa'da, İbadullah Mahallesinde, Pa-

---

(18) Sandukası üzerindeki levhada (Kadir gecesi) denilmektedir. Bu kayıt doğru ise, ölümü 15 Ramazan değil, 27 Ramazan gecesi olmak icap eder. 15 Ramazan, (Hırka - Saadeti ziyaret günü)dür.

(19) Bu Ahmed Sayyâd, ikincisidir. Birinci Ahmed Sayyâd, aşağıda gelecektir. Bunun büyükbabasının büyükbabasıdır.

(20) Kartal Asitanesi hakkında, bu konu ile ilgili eserlerde bir kayıt yoktur. (Hacı İsmail Beyzâde Osman, Mecmua -i Cevâmi (İstanbul 1887), I. ve II. — Hoca-zâde Ahmet Hilmi, Ziyaret -i Evliyâ (İstanbul 1909) — Aynı müellif, Hadika til-Evliyâ (İstanbul 1900) — İstanbul'da (Dar-is-Saltanat is-Seniye) Matbaasında 30 Temmuz 1840 Perşembe günü basılmış ve İstanbul'daki tekkelerin listesini ihtiva eden yazarı belirsiz risale.) Mecmua -i Cevâmi (I. 90) de Kasımpaşa'da gösterilen Rifâi Dergâhı kaydile sözü geçen Ma'rifi Dergâhı kastedilmiş olması mümkün değildir. Çünki Kasımpaşa'da başka Rifâi degahı da vardı. Eserde 31 Rifâi tekkesi zikredilmektedir.

(21) Bandırmalı-zâde Seyyid Ahmet Münib -i Üsküdari (İstanbul 1890) Mecmua-i Tekâyâ, 10. (Bu eserde de Kartal Asitanesi'nden bahis yoktur.)

zartesi günleri Rifai ayini yapılan bir (Marûfi Efendi Tekkesi)ne rastlıyoruz ki, bunun o tarihteki şeyhi (Marûfi Efendi) adile kaydedilmektedir.

Bu kayda göre, Tekkenin o tarihteki şeyhi, Seyyid Hüseyin Tâ-hâ Efendi değil, ağabeyi ve Kartal Asitanesi'nin postnişini olan Seyyid Mehemmet Ma'rifi-i Sâni'dir. Halbuki, yukarıda işaret edildiği gibi, Ma'rifi-i Sâni 1892/3 te öldüğüne göre, Kasımpaşa'daki dergâhın hiç değilse, 2-3 yıl daha önce mevcut olduğu ve ilk şeyhliğinin de Şeyh Seyyid Hüseyin Tâ-hâ Efendi'den önce, ihtimal muvakkaten, Ma'rifi-i Sâni tarafından yapıldığı anlaşılır.

Listeyi ihtiva edip 1890 da basılan bu eserin hazırlanıp basılması için de bir yıl kabul edilirse, yukarıdaki tarihi 1-2 yıl daha önceye götürmek mümkündür.

Ma'rifi ailesinden, yukarıdan beri saydıklarımızdan yedisi, Kartal Asitanesi Türbesi'nde gömülüdürler. Türbe dışarıdan bir katlı ahşap bir ev görünüşünde olduğu için ilk bakışta göze çarpmadığı gibi, kâgir Asitane binası da dışardan eski bir kasaba kilisesi mimarisini hatırlatmaktadır.

İkiye ayrılmış olan Ma'rifi ailesinden, Şeyh Seyyid Hüseyin Tâ-hâ Efendi'nin Seyyid Naci adında bir oğlu ile Enise, Vahide, Leman Hanımlar adında üç kızı olmuştur. Bunlardan Seyyid Naci'nin çocukları Hasan Tahsin, Bürhan, Turahn halen sağdırlar.

Diğer koldan gelenler ise, Şeyh Seyyid Hasan Tâ-sin Efendi'nin iki kızı, yani Şerife Hadiye ve Şerife Mukadder Hanımlardır.

Şerife Mukadder Hanım'ın, birinin adı Yegâne olan iki kızı ile Hasan Okan adında bir oğlu vardır.

Şerife Hadiye Hanım ise, Ömer Fevzi Efendi ile evlenerek Hurinigâr Hanım adında bir kızı ve yukarıda adı geçen sayın Seyyid Mehemmet Ma'rifi Yalvaçtorunları = Ma'rifi-i Sâlis adındaki oğlu (Doğumu: 1894) olmuştur. Ma'rifi Yalvaçtorunları, halen kaptan olup Kartal'da oturarak cedlerinin Asitanesini ve aile türbesini muhafaza ve imar etmektedir. Muazzez Hanım adında birde kızı vardır.

Şeyh Seyyid Mehemmet Ma'rifi, yani Feth el-Maarif'in incelediğimiz siyadetnamesi, aynı zamanda tarikat nisbetini de göstermektedir. Siyadetnamede bu husus, (Tarikat-i Aleviye-i Muham-

mediye İcazeti) olarak tasrih edilmekte ve altında (Rebiülevvel 1241 = Kasım 1825) tarihi ile (Sâbit İbni Ma'rifi, 1229 = 1814) şeklinde Şeyh Sâbit Efendi'nin mühürü buulnmaktadır. Nakib-ül Eşraf tasdiki yoktur. İhtimal eski icazetnameye son ilâveler yapılarak bu tarihte yenilenmiştir.

Tarikatin zikri (Lâilâhe İllâllah, Allah, Hu, Hak, Hayy, Kayyum, Kahhar)dır. Buna ancak şeyhin izni ile (Hannan, Mennan) Esmai Hüsnâ'sı ilâve edilebilir. Âyine taallûk eden hususlar, aynen diğer Rifâilerde olduğu gibidir. Rifâilik âyinleri konumuz dışında olduğu için burada bahsetmiyoruz.

Halk arasında (ateş, yılan, şiş) hünerlerini hatıra getiren bu âyinler cidden ilgi çekici ve ciddi bir incelemeğe mühtaçtır(22).

Keza, (zikr ve esmâ)larının birbirinin aynı olması ve Abdülkaadir Geylâni'nin bir kasidedesindeki iymâsı dolayısı ile, Rifâiye'nin, Kaadiriye şubesi olduğunu ileri sürenler olmuşsa da, bu yalnıştır.

Şeyh Seyyid Mehemmet Feth -el Maarifi'nin, Seyyid Ahmet Rifâi'ye kadar soyu şöyle geçmektedir:

Hepsi (Şeyh Seyyid) olarak:

1 — Mehemmet Feth -el Maârif, 2 — Ali el-Varrak, 3 — Ahmet is Sayyâd I., 4 — Mehemmet Recep, 5 — Şaban, 6 — Salih, 7 — Abdurrahman, 8 — Abdullah, 9 — Hasan, 10 — Hüseyin, 11 — Yusuf, 12 — Recep el-Kebir, 13 — Feth it-din, 14 — Seyyid Ahmed Rifâi.

Çok sayın Seyyid Mehmet Ma'rifi Yalvaçtorunları, bundan yukarısının, yani Ali bin Eba-Tâlib'e kadar olan kısmının bulun-

---

(22) Bunun için bakınız:

İslâm-Türk Ansiklopedisi (İstanbul 1940) I. 631 ve İbni Batuta, Rıhle, Şerif Paşa tercemesi, I. 197-198.

Rifâiler, hünerlerinin, kerametlerinin esrarını (Baba Rethn -i Hindi) adında olup 1400 yıl yaşadığı iddia edilen efsanevi şahsa atfederler. İsa'nın ve Muhammed'in havarilerinden olarak inanılan bu garip ve hurafevi şahıs için bakınız: Nefehat ül-Üns, 493-494, Evliya Çelebi Seyahatnamesi (İstanbul 1896) I. 535, III. 185-186 ve 206, Mehmet Zihni, Meşâhir in-Nisâ (İstanbul 1878) II. 328-329, Kaamus tercemesi, III. 635-636, Şemsettin Sami Fraşeri, Kaamus ul-Âlâm (İstanbul 1888) II. 1178, Şeyh Saffet, Tasavvufun Zaferleri (İstanbul 1924) 18, Müri it-Tevarih, I. 359, Fuat Köprülü, Türk Edebiyetında

(15) Rıfkı Melûl Meriç, Akşehir Türbe ve Mezarları, Makale: Türkiyat ve Coğrafiye (İstanbul 1882) II. 4, Hammer, I. 220.

madığını söyledi. Hem bu tarikat an'anesini tekrarlamak, hem de kendisini memnun etmek için, bu kısmı da ekliyoruz:

15 — Seyyid Sultan Ebi -l Hasan Ali el-Rumi, 16 — Yahya el-Mığribi, 17 — Sâbit, 18 — Hâzım, 19 — Ahmet, 20 — Ali, 21 — Seyyid Ebi-l Mekârim Rifa'a(23) Hasan el-Mekki, 22 — Mehdi, 23 — Mehemmet Ebu -l Kaasım, 24 — Hasan, 25 — Hüseyin el-Radiy, 26 — Ahmet el-Ekber, 27 — Musa is-Sani, 28 — İbrahim el-Murtaza, 29 — İmam Musa Kâzım (Ö. 799), 30 — İmam Cafer Sadık (Ö. 765), 31 — İmam Mehemmet Baakır (Ö. 733), 32 — İmam Zeyn el-Âbidin (Ö. 713), 33 — İmam Hüseyin (Ö. 681), 34 — İmam Ali el-Murtaza (Ö. 660) ve Fatıma tüz-Zehra. (Peygamberin kızı ve damadı.)

Yukarıda sözü geçen küçük risalede (Beykoz Kasabasında 1296 (= 1880) senesi Rumisinde Âşar ve Ağnam Kâtibi bulunduğum hengamda memurum bulunan Rif'atlû Hasan Hilmi Efendi tarafından bergüzar olarak alınmıştır. 29 Eylûl 1296 (= 11 Ekim 1880 Pazartesi), İsmail) kaydı vardır. Ayrıca baş tarafta mühürü bulunmaktadır(24). İhtimal bu iki zat veya biri de Ma'rifi ailesine mensuptur.

Risaledeki şiirler, umumiyetle tarikatlerde an'ane halindeki tarza ve tasavvufi ifade ve iymâlara uygundur. Şeyh Ma'rifi'nin:

Nûşeden sahbayi aşkı bil ezel mestanedir
Narı aşka yanmıyan bil ta ebed sadparedir
Zahidâ beyhude sanma aşıkın sen aşkını
Seyreder daim o dostu deme kim divanedir.

Ve Şeyh Sâbit'in:

Çok çalıştım bilmedim nefsi öldürmeyince
Ben zâtımı görmedim mir'ata bakmayınca
Yerde gökte aradım sağda solda bulmadım
Öz canımı bilmedim mürşidi bulmayınca
Ey Sâbit zatını bil sıfatından söyleme
Sende senlik kalmadı Ma'rifi olmayınca.

---

(23) Rifâiye Tarikati, adını bu zattan almıştır.

(24) Üçüncü Şeyh, Seyyid Mehemmet Ma'rifi -i Sâni zamanını, yani risaleyi yazdığını tahmin ettiğimiz ikinci şeyh Seyyid Sâbit'in ölümünden bir yıl sonraki tarihi göstermektedir. İhtimal ki bu risale, Şeyh Sâbit'in terekesi arasında idi. Her halde, siyadetnameyi yazan Şeyh Sâbit'in elyazısı ile bu risalenin yazısını karşılaştırmak faydalı olacaktır.

gibi bazıları güzeldir ve ikincisinde Hacı Bayramı Veli'nin tesiri görülmektedir.

Bir yerde:

Ayrı bilme gayri görme bil ki Muhammed Ali

Başka bir yerde:

Vallah men Hasaniyem, Hüseyniyem, Aleviyem Alevi

Yine başka bir yerde:

Edip âlemi temaşa görüp aşıkta nişanı
Ma'rifiyem Aleviyem gösterip sıdkı bürhanı

Yine:

Ma'rifi -il Sâbit böyle ikrar eyledi
Allah Muhammed Ali bir gayrisin bilmezem

Ve yine:

Muhammed Ma'rifi Mehdi oldu Muhammed Ali.

Beyit ve mısraları, her ikisinin de siyadetleri dolayısı ile, diğer tarikat müntesiplerinden ziyade (Muhib bi-Âli Abâ) olduklarını gösteriyor. Bunlarda kaba ve batını bir hulûl veya tenasüh akidesi şüphesi yoktur.

Şeyh Ma'rifi'nin:

Lâ harfe lî fî harfihi lâ vasfe lî fî vasfihî
Lemmâ yedâ ddal lel hedâ Feth -el Ma'rif fi keşfihî
Lâ cehre lî fî cehrihi lâ lûtfe lî fî lûtfihî

sözleri de hakikaten manalı ve güzeldir.
